

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2630>

Number: 32 , p. 335-355, Winter III 2015

TELEVİZYONUN OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ İŞBİRLİĞİ DAVRANIŞLARINA ETKİSİ

*COOPERATION BEHAVIOR OF PRESCHOOL CHILDREN TO
THE INFLUENCE OF TV*

Öğr. Gör. Dr. Ayhan BABAROĞLU

Çukurova Üniversitesi Adana Meslek Yüksekokulu

Özet

Bu çalışmanın amacı, anaokuluna devam eden, normal gelişim gösteren, parçalanmamış ailelerden gelen, 4- 5 yaşındaki çocukların sosyal gelişimlerinde işbirliği davranışlarına televizyonun etkisini saptamak, çocukların televizyon izleme alışkanlıkları ve anne babaların konuya ilişkin yaklaşımları üzerinde durmaktır. Araştırmaya Türkiye'nin güneyinde yer alan Adana ilindeki devlet anaokullarına devam eden 249 çocuk ile bu çocukların anne ve babaları olmak üzere toplam 747 kişi dahil edilmiştir. Araştırmada çocukların davranış gelişimlerini değerlendirmek için "Davranış Derecelendirme Ölçeğinin, İşbirliği" alt boyutu ve çocuk ile ailesi hakkında bazı bilgilere ulaşmak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "Genel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Elde edilen bulgularda; annenin yaşı ve eğitim düzeyi ile babanın çalışma durumunun çocuğun işbirliği boyutundan aldığı puanlarda etkisinin olduğu saptanmıştır. Diğer taraftan, annenin çalışma durumu, babanın yaşı ve eğitim düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çocukların TV izleme süresi, anne-babaların kural koyma durumu, çocukların TV dışında ilgilendikleri aktiviteler, TV'nun çocukların oyunları üzerindeki etkisi, çocukların program tercihleri ve günlük olayları paylaşma durumları; çocukların işbirliği puanları üzerinde anlamlı bir ilişki oluşturmamaktadır. Bu sonuçların yanı sıra ailelerin % 64. 3'nün çocuklarının TV izleme sürelerine ve izlediği programların niteliğine kurallar koydukları, çocukların % 47'nin günde 1- 2 saat televizyon izlediği, çocukların % 82. 7'nin çocuk programlarını izlemeyi tercih ettikleri, TV'nun çocukların oyunları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı, çocukların TV izlemenin dışında resim yapmaktan, bilgisayarda oyun oynamaktan hoşlandıkları ve yine çocukların büyük çoğunluğunun aileleriyle günlük olayları paylaştığı elde edilen diğer bulgulardandır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Sosyal Gelişim, İşbirliği Davranışı, Televizyon

Abstract

This study is to determine the effects of television on cooperation behaviors in the social development of children aged 4- 5 years, demonstrating normal growth, unseparated from family and television viewing habits and parents' views on this subject. The study included 747 people consisting of 249 children attending public nursery school in Adana province located in southern Turkey. The "Cooperation Sub-Dimension of Behavior Grading Scale" was used to evaluate the behavioral development of children, while the "General Information Form" was used to obtain certain

information about children and their families prepared by researcher. The obtained results demonstrated that mother's age and education level as well as father's employment status were effected a children's score from cooperation. On the other hand, mother's employment status, father's age and education levels, the family's socio-economic status, TV viewing time, parents set rules on watching time, father's employment status, children's activities other than TV watching, the effects of TV on children's games, program preferences and sharing daily events were not effective from cooperation behavior scores 4-5 years old children. Furthermore, 82.7% of parents setting rules on TV watching time and program qualification, 47 % of children spend 1-2 hours with TV, 82.7 % of children prefer childrens' programme or cartoon of the finding were obtained. Moreover, children's activities other than TV watching; painting were playing computer, reading, the vast majority of children sharing daily events and the others.

Key Words: Child, Social Development, Cooperation Behavior, Television

1. GİRİŞ

Sosyalleşme, insanın içinde yaşadığı topluma uyması, birlikte yaşadığı insanlarla geçinmeyi öğrenmesi demektir. Bu da bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerini kazanması ile mümkün olmaktadır. Sosyalleşme hayat boyu süren bir öğrenme sürecidir. Bu süreçte başta aile olmak üzere okul, akran grubu ve kitle iletişim araçları önemli bir yere sahiptir. Çocukluk dönemi, sosyalleşmenin en önemli aşamasıdır. Yaşamın ilk yıllarındaki sosyal gelişim, onun daha sonraki sosyal davranışlarının temelini oluşturur. Sosyal becerilerin kazanılması ve kalıcılığı ailede, okulda ve diğer yaşam alanlarında bu becerilerin tekrarlanması ile gerçekleşebilir. Çocuğun sosyal çevresi, ailenin yakın ve uzak çevreden aldığı destekler, çocuğun ne ölçüde gelişeceğinin ve toplumun üretken bir üyesi haline geleceğinin belirlenmesinde temel taşlardır. Çocuk açısından sosyalleşme bir öğrenme sürecidir. Sosyalleşme süreci içindeki çocuk, sosyal çevre ve kitle iletişim araçları aracılığıyla toplumun kendisinden beklediği rol kalıplarını öğrenir. Son yıllarda artan bilgisayar ve internet kullanımına rağmen, TV çocuklar için hala medyanın en baskın formu olarak yerini korumaktadır. Kitle iletişim araçları ve özellikle televizyon çok farklı kaynaklardan iletiler sunarak çocuğun toplumsal kimliğinin biçimlenmesinde dolayısıyla sosyalleşmesinde etkin bir rol oynamaktadır ve bu süreçte her geçen gün etkisini daha da arttırmaktadır (Küçükşengül-Özkan, 1994; McClelland & Morrison, 2003; Ahmetoğlu & Aral, 2004; Tokgöz, 2004; Giddens, 2005; Vereecken vd., 2006; Richert vd., 2011).

Sosyalleşme genel anlamda iki aşamada gerçekleşmektedir. Bebeklik ve çocukluğun ilk dönemlerinde gerçekleşen birincil sosyalleşme ki bu sosyalleşme ailede başlar ve ikincil sosyalleşme ise çocukluktan sonraki dönem ile olgunluk döneminde gerçekleşir. Bu aşamada sosyalleşmenin ilk aracı olan aileden sorumluluğun bir kısmını alır ve bunu okullara, toplumsal gruplara ve iletişim araçlarına devreder. İşte bu aşamada, iletişim araçlarıyla temas söz konusudur ve çocukların televizyonla etkileşimlerinin çok erken yaşlarda başladığı görülür. Bu açıdan bakıldığında genelde elektronik medya, özelde televizyon başlıca kültür ajanlarından biri olarak değerlendirilebilir. Televizyonun sağladığı sınırsız olanaklar; canlı, renkli görüntüler ve seslerle izleyenlere doğrudan ve dolaylı olarak çeşitli bilgi ve mesajlar iletilmesi, göze ve kulağa hitap etmesi gibi özellikleri bakımından eğitim, iletişim ve eğlence anlamında diğer iletişim araçlarından daha fazla önem kazanmaktadır. Televizyon aynı zamanda yaş, eğitim düzeyi vb. hiyerarşisi olmayan serbest, girişe açık bir iletişim aracıdır (Tokgöz, 2004; Dorey vd., 2010; Özen, 2010).

Televizyon, görsel ve işitsel duylara yönelik bir kitle iletişim aracı olması nedeniyle olumlu yönlerinin iyi değerlendirilmesi gerekir. Çünkü televizyon aracılığıyla çocuklar paylaşma, işbirliği ve davranış modellerini algılama gibi sosyal davranış boyutlarının

geliştirilmesine yönelik olumlu mesajlar alabildikleri gibi çocuğun zihinsel ve dil gelişimine de olumlu katkılar sağlayabilir. Çocuk izlediği programlar yoluyla pek çok yeni kavram ve sözcükle karşılaşmaktadır. İzlediği programlar hakkında çocukla konuşmak, açıklama yapmak, öğrendiği yeni sözcükleri kullanabilme fırsatını sağlamak televizyon aracılığıyla iyi bir öğrenme gerçekleştirilebilir yönünden önemlidir (Şirin, 1998; Yalçın vd., 2002; İnanlı, 2009; Pempek vd., 2014). Ancak bunun yanı sıra aşırı televizyon izlemek çocukları bağımlı hale getirmekte, obezite, hiperaktivite, dikkat sorunlarına neden olmakta ve bunun sonucunda da çocuklarda davranış bozuklukları, ruhsal dengesizlikler, yeterince gelişmemiş bedensel, zihinsel ve sosyal yetenekler gibi sorunlar karşımıza çıkmaktadır (Woodward vd., 1997; Vessey vd., 1998; Lowry vd., 2002; Wake vd., 2003; Chen & Kennedy, 2005; Öztora, 2005). Televizyon, çocukları sosyal ve psikolojik gelişimleri bakımından çok önem taşıyan oyun ve arkadaş ortamından uzak tutmaktadır (Tezcan, 1994; Vessey vd., 1998; Uluç, 2002; Wake vd., 2003). Bu ortamların sağladığı sosyal etkileşimden uzakta kalmak, çocuğun daha sonraki yaşamında toplumsal ilişkiler kurmadaki başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bazen bu olumsuzluklar, çocuğun bütün yetişkinlik yaşamı boyunca etkisini sürdürerek kalıcı izler bırakabilmektedir (Alpöge, 2004, Galician, 2004; Belviranlı vd., 2008; Benbenishty vd., 2008; Aral, 2009). Bu yüzden anne babaların çocukların televizyon izleme sürelerine ve izledikleri programların niteliğine sınırlamalar getirdikleri çalışmalardan elde edilen bulgularda görülmektedir (Chiristakis vd., 2004; Hancox vd., 2004; Chen vd., 2004; Chen & Kennedy, 2005). Çocuğun kendine uygun programları belirli sürelerde izlemesi, gelişimi için gerekli olan etkinliklere de zaman ayrabilmesi açısından önemlidir. Bu sebeple televizyon izleme saatlerine evdeki herkes için kısıtlama getirilmelidir. Televizyon izleme alışkanlıklarının erken yaşlarda düzenlenmesi, bağımlılığın gelişmesini önleyecektir. Televizyon saatlerce açık bırakılmamalı, programlar seçilerek izlenmelidir. Yemek saatlerinde, oyun saatlerinde, aile toplantılarında, kitap okuma saatlerinde televizyon kapalı olmalı, onun yerine daha çok yapmak isteyecekleri sosyal etkinliklere ve hobilere zaman ayrılmalıdır.

Konuyla ilgili çalışmalar, çocukların zamanlarının çoğunu televizyon izleyerek geçirdiklerini ortaya koymuştur. Çocukluk süresince ve ergenlik dönemi boyunca televizyon izleme süresinin okulda geçirilen zamandan bile çok olduğu görülmektedir (Batmaz & Aksoy, 1993; Güngör & Ersoy, 1994; Başal, 1999; Gunter vd., 2000; Larson, 2004; Warren, 2005; Arslan vd., 2006; Öztürk & Karayağız, 2007; Kaya & Tuna, 2008; Hizal, 2010). Çocukların televizyon izleme süresi bireysel özellikler (yaş, gelişim özellikleri vb.), aile yapısı, kültürel ve çevresel yapıya göre değişmekle birlikte cinsiyete göre farklılaşabildiğini gösteren çalışmaların bazılarında, kız çocuklarının (Aktaş-Arnas, 2006; Gunter vd., 2000; Aral vd., 2011) bazılarında ise erkek çocuklarının daha fazla televizyon izledikleri saptanmıştır (Bianchi & Robinson, 1997; Wake vd., 2003; Doğan & Göker, 2012). Ancak bazı çalışma sonuçlarına göre de televizyon izleme ve cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ifade edilmiştir (Aral & Aktaş, 1997; Akpınar, 2004; Dennison vd., 2004). Çocuk ve televizyon etkileşiminin niteliğini belirleyen temel kurum ailedir. Ailenin televizyon izleme bilinci ve alışkanlığı çocuğun televizyon izleme süresini ve televizyondan etkilenme biçimini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla aileler televizyon izleme süresini çocuğun yaşı ve gelişim düzeyine göre belirlemelidir. Ayrıca çocuklarının anlayabileceği, uygun programları seçmeli ve çoğunlukla da eşlikli bir biçimde televizyon izlenmelidir. Çünkü çocuklar için televizyon, tek yönlü bir sosyalleşme aracıdır ve televizyon izlerken soru sormamakta, açıklama isteyememekte ve itiraz edememektedir. İşte bu aşamada izlediği programlardaki görüntüler, ilişkiler ve durumlar hakkında çocukla konuşmak, açıklamalar yapmak ve duyduğu yeni ve farklı kelime ve yapıları kullanabilme fırsatını vermek televizyonun öğrenme aracı olarak kullanımına olanak sağlayacaktır (Menendez-

Alarkon, 1993; Alpöge, 2004; Galician, 2004; Tokgöz, 2004; Benbenisthy vd., 2008; Dorey vd., 2010; Özen, 2010; Ebenegger vd., 2011; Landhuis vd., 2012).

Televizyonun çocuklara popüler kültürü empoze ettiği ve çocukların yarıdan fazlasının bu popüler kültürün bir parçası olmak istedikleri bulgusu elde edilen bir başka çalışma sonucudur(Kaya & Tuna, 2008). Çocuklar televizyon izleme alışkanlıklarında anne babalarının televizyon izleme davranışlarının örnek almaktadırlar. Bu da bize televizyonun olumsuz etkilerinin davranışçı yaklaşımlarla azaltılabileceğini göstermektedir(Van Eura, 2004; Saito, 2007; Johnson vd., 2007; Mistry vd., 2007; Kaya & Tuna, 2008; Dorey vd., 2010).

Toplumların geleceğini çocuklar oluşturduğu için konunun önemi açıktır. Televizyonun çocuk üzerinde olumlu ve güçlü etkileri vardır. Bu olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkilerinin de göz ardı edilmemesi gerekir. Son yıllarda bu konuyla ilgili olumsuz etkilere yönelik sorunların artması, çocuklarda ve ailelerinde pek çok açıdan ciddi problemlerin tespiti; çok kapsamlı akademik çalışmaların yapılmasını ve sorunların saptanarak analiz edilmesini, çözümleyici ve yol gösterici sonuçlara ulaşılmasını gerektirmektedir. Çünkü, erken çocukluk dönemindeki tüm sorunlar ergenliğe ve oradan da artarak yetişkinliğe kadar uzanmaktadır. Tüm bu verilerden hareketle bu çalışmanın amacı, anaokuluna devam eden, normal gelişim gösteren, parçalanmamış ailelerden gelen 4- 5 yaş çocuklarının sosyal gelişimlerinde işbirliği davranışlarına televizyonun etkisi ile tv izleme alışkanlıklarını saptamak ve anne-babaların konuya ilişkin yaklaşımları üzerinde durmaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Evren ve Örneklem

Bu çalışmaya, Türkiye'nin güneyinde yer alan Adana ilinde, devlet anaokuluna devam eden, normal gelişim gösteren ve parçalanmamış ailelerden gelen 4- 5 yaşındaki 249 çocuk ve bu çocukların anne- babaları olmak üzere toplam 747 kişi dâhil edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan çocuk, anne ve babalara ait demografik bilgiler Tablo 1'de görülmektedir.

2.2.Verilerin Toplanması

Araştırmanın yürütüleceği 13 okul tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiş ve daha sonra gerekli izinler alınmıştır. Araştırmacı uygulamaya geçmeden üç ay önce araştırmaya dâhil edilen öğrencileri farklı ortamlarda izlemek, sosyal gelişim süreçlerini takip etmek ve öğretmenlerin ile ailelerin tutumlarını gözlemlemek için üç ay önceden çocuklar, öğretmenler ve aileleriyle temasa geçmiştir. Uygulama aşamasına geçildiğinde, çocukların sosyal gelişimlerine yönelik işbirliği davranışlarına ilişkin bilgiler, "Sosyal Davranışları Derecelendirme" ölçeğinin "İşbirliği alt boyutuna" öğretmenler tarafından işaretlemiştir. Aynı zamanda çocuk ve ailesi hakkında gerekli olan bilgileri sağlamak ve anne babaların tutumlarını belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan "Genel Bilgi Formu" ailelere verilmiş ve daha sonra toplanan bu bilgiler bir araya getirilmiştir.

2.3.Verilerin Toplama Araçları

Araştırmada, "Sosyal Davranışlarını Derecelendirme Ölçeği"nin "işbirliği" alt boyutundan elde edilen veriler kullanılmıştır. Davranış Derecelendirme Ölçeğinin, işbirliği alt boyutu yirmi maddeden oluşmaktadır ve maddeler bir günlük anaokulu programında çocuğun sıklıkla gözlenebilecek davranışlarını içermektedir. Ölçekte işbirliğine ilişkin davranışlar maddelenerek verilmiş olup; her davranışın karşısına beşli derecelendirme ölçeği konulmuştur. Derecelendirmeler; "çok gelişmiş (5)", "ortanın üstünde gelişmiş (4)", "orta düzeyde gelişmiş (3)", ortanın altında gelişmiş (2)" ve "çok geri (1)" şeklindedir. İşbirliği ölçeğinin 7. ve 13. maddeleri, diğer maddelerin tersi olarak (5, 4, 3, 2, 1) olumludan olumsuz doğru derecelendirilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya dahil edilen çocuk ve anne-babalara ait demografik bilgiler

ÇOCUK	Değişkenler	Özellikler	N	%
	ÇOCUK	Yaş	4 yaş	97
5 yaş			152	61.0
Cinsiyet		Kız	122	49.0
		Erkek	127	51.0
ANNE	Yaş	18-29	71	28.5
		30-39	154	61.8
		40-49	24	9.6
	Çalışma durumu	Çalışıyor	113	45.4
		Çalışmıyor	136	54.6
	Eğitim düzeyi	Okur-yazar	6	2.4
		İlkokul	39	15.7
		Lise ve dengi okul	100	40.2
		Üniversite	104	41.8
	BABA	Yaş	18-29	31
30-39			165	66.3
40-49			43	17.3
50 +			10	4.0
Çalışma durumu		Çalışıyor	234	94.0
		Çalışmıyor	15	6.0
Eğitim düzeyi		Okur-yazar	13	5.2
		İlkokul	42	16.9
		Lise ve dengi okul	89	35.7
		Üniversite	105	42.2
Ailenin aylık geliri	₺ 1000 'den az	56	22.5	
	₺ 1000-3000	134	53.8	
	₺ 3000-5000	53	21.3	
	₺ 5000'den fazla	6	2.4	

Ölçek, Özgüven (1992) tarafından ilkököl öğrencilerinin ders içi ve genel okul faaliyetlerindeki davranışlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Çağdaş (1997), Özgüven'in geliştirmiş olduğu "Davranış Derecelendirme Ölçeğini" esas alarak 4- 5 yaş çocuklarının sosyal gelişim düzeylerini ölçmek için yeni bir "Davranış Derecelendirme Ölçeği" geliştirmiştir. Geliştirilmiş olan bu ölçekte çocukların davranışları, öğretmenler tarafından değerlendirilmektedir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışması, uzman değerlendirmeleri arasındaki tutarlılık ve testin aralıklı tekrarı tekniği ile olmak üzere iki farklı yöntemle yapılmıştır. "Davranış Derecelendirme Ölçeği"nin tutarlılık katsayıları işbirliğine dayalı davranışlar için r: .82 olarak bulunmuştur. Hakem değerlendirmeleri arasındaki korelasyonun yüksek oluşu, bu ölçeğin güvenilirliği için önemli bir kanıt olarak kabul edilmiştir. Testin aralıklı tekrarı şeklinde yapılan güvenilirlik çalışması sonucunda ise elde edilen davranış derecelendirme puanları arasında işbirliğine dayalı davranışlar için r: .79 tutarlılık katsayısı elde edilmiştir. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu tekniği ile hesaplanan değişmezlik katsayıları, işbirliği ölçeği için r: .86 olarak hesaplanmıştır. "Davranış Derecelendirme Ölçeği"nin geçerlik çalışmasında, mantıksal bir yaklaşım izlenmiştir. Mantıksal geçerlik ile ilgili çalışmada uzman kanısına başvurulmuştur.

Çocuk gelişimi ve psikolojisi alanında doktora düzeyinde ders vermiş ve çalışma yapmış beş uzman, ölçeği oluşturan maddelerdeki davranışların seçiminde görünüş ve kapsam geçerliliği bakımından yardımcı olmuşlardır. Ayrıca ölçeği oluşturan maddelerin puanlanmasında yararlanılan beş hakemin değerlendirmeleri arasındaki yüksek tutarlılık, ölçeğin mantıksal geçerliliği için önemli bir kanıt sayılmaktadır.

Ayrıca çalışma yapılırken araştırmacı tarafından işbirliği boyutuna ait yirmi soruya verilen cevaplardan güvenilirlik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, işbirliği boyutunun %88.90 ($\alpha = 0.889$) oranında güvenilir olduğu bulunmuştur.

Örneklem grubundaki çocuklar için belirlenen değişkenlerle, işbirliği puanları ve televizyon izleme davranışları arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla; elden edilen verilere uygulanan normallik testi sonucunda verilerin parametrik dağılım göstermediği belirlenmiş, varyans analizinde ikili gruplarda "Mean-Whitney U Testi", ikiden fazla olan gruplarda ise "Kruskal-Wallis Testi" uygulanmıştır.

3.BULGULAR

Tablo 2. Anne Yaşı ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Anne yaşı	N	%	X± S.H Ortalama
18- 29 yaş	71	28.5	115.47 ^b
30- 39 yaş	154	61.8	133.33 ^a
40- 49 yaş	24	9.6	99.73 ^c

$X^2=6.263$; $p=0.044$

Çalışmada anne yaşının 4- 5 yaşındaki çocukların işbirliği davranış puanları üzerinde etkili olduğu görülmektedir ($X^2=6.263$; $p=0.044$). Tablo 2 incelendiğinde; 30- 39 ve 18- 29 arasında yaşa sahip annelerin çocukları, 40- 49 arasında yaşa sahip annelerin çocuklarından daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3. Anne Eğitim Düzeyi ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Annenin eğitim düzeyi	N	%	X± S.H Ortalama
Okuryazar	6	2.4	75.75 ^c
İlkokul	39	15.7	103.51 ^b
Lise ve dengi	100	40.2	131.85 ^a
Üniversite	104	41.8	129.32 ^a

$X^2=7.56$; $p= 0.046$

Tablo 3'de, annenin eğitim düzeyi ile çocuğun işbirliği puanları arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmektedir ($X^2=7.56$; $p= 0.046$). Annesi okuryazar olanların oranı %2. 4 ile 3.(c) grubu, ilkokul mezunu olan anneler %15. 7 ile 2.(b) grubu, üniversite mezunu olan anneler %41. 8 ile lise ve dengi okul mezunu olan anneler %40. 2 ile 1.(a) grubu oluşturmaktadırlar.

Tablo 4. Annenin Çalışma Durumu ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Annenin çalışma durumu	N	%	X± S.H Ortalama
Çalışıyor	113	45.4	132.74
Çalışmıyor	136	54.6	118.57

$U=6809.50$; $p=0.122$

Tablo 4'de annenin çalışma durumu ile çocukların işbirliği puanları arasındaki ilişkiyi gösteren bulgular yer almaktadır. İstatistiksel açıdan aralarında anlamlı bir fark olmamakla

birlikte($U=6809.50$; $p=0.122$), çalışan annelerin çocuklarının işbirliği puan ortalamalarının çalışmayan annelerin çocuklarının puan ortalamalarından yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Baba Yaşı ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Baba yaşı	N	%	X± S.H Ortalama
18- 29 yaş	31	12.4	114.32
30- 39 yaş	165	66.3	126.99
40- 49 yaş	43	17.3	131.81
50 yaş ve üzeri	10	4.0	95.95

$X^2=2.821$; $p=0.420$

Tablo 5'te yer alan babanın yaşı ile ilgili verilerde; en yüksek puan ortalamasının 40-49 yaş aralığında yer alan babaların çocuklarına ait olduğu görülmektedir ve babanın yaşı ile çocukların işbirliği puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur($X^2=2.821$; $p=0.420$).

Tablo 6. Baba Eğitim Düzeyi ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Baba eğitim düzeyi	N	%	X± S.H Ortalama
Okuryazar	13	5.2	101.65
İlkokul	42	16.9	111.27
Lise ve dengi	89	35.7	128.17
Üniversite	105	42.2	130.69

$X^2=3.723$; $p=0.293$

Tablo 6 incelendiğinde babanın eğitim düzeyi ile çocukların işbirliği puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı($X^2=3.723$; $p=0.293$) ve üniversite mezunu olan babaların çocuklarının işbirliği puan ortalamalarının diğerlerinden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Babanın Çalışma Durumu ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Babanın çalışma durumu	N	%	X± S.H Ortalama
Çalışıyorum	234	94.0	127.51
Çalışmıyorum	15	6.0	85.83

$U=1167.50$; $p=0.030$

Tablo 7'de babanın çalışma durumu ile çocukların işbirliği davranış puanları arasındaki sonuçları verilmiştir. Babası çalışanların oranının % 94.0, çalışmayanların oranının ise % 6.0 olduğu görülmektedir. Tablo incelendiğinde babanın çalışma durumu ile çocukların işbirliği puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır($U=1167.50$; $p=0.030$). Çalışan babaya sahip çocukların puan ortalamaları 127.51 iken, çalışmayan babaya sahip çocukların puan ortalaması 85.83'tür. Yani babası çalışan çocukların işbirliği puanları, çalışmayan babaların çocuklarının işbirliği puanlarından daha yüksektir.

Tablo 8. Ailenin Aylık Geliri ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Ailenin aylık geliri	N	%	X± S.H Ortalama
Asgari ücret	56	22.5	117.46
₺1000- 3000	134	53.8	127.66
₺3000- 5000	53	21.3	120.17
₺5000 ve üzeri	6	2.4	178.58

$X^2=4.359$; $p=0.225$

Tablo 8'de ailenin aylık gelirine ait veriler bulunmaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere; ₺1000- 3000 arasında gelir düzeyi olanların %53,8 ile 1. sırada olduğu, 2. sırayı % 22,5

ile asgari ücretlilerin oluşturduğu, 3.sırada ise % 21, 3 ile ₺3000- 5000 geliri olanlar ve son sırayı ise % 2, 4 ile ₺5000 ve üzeri geliri olanların oluşturduğu görülmektedir. Çalışmada, ailenin aylık geliri ile çocukların işbirliği puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulgusu elde edilmiştir($X^2=4.359$; $p= 0.225$).

Tablo 9. Televizyon İzleme Süresi ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Televizyon izleme süresi	N	%	X± S.H Ortalama
1-2 saat	117	47.0	124.12
3-4 saat	111	44.6	126.95
5- 6 saat	17	6.8	126.65
7 saat ve üzeri	4	1.6	89.75

$X^2=1.067$; $p= 0.785$

Tablo 9, yer alan çocukların televizyon izleme sürelerine ilişkin veriler incelendiğinde; günde 1- 2 saat televizyon izleyenlerin puan ortalamasının 124. 12; 3- 4 saat televizyon izleyenlerin 126. 95; 5- 6 saat televizyon izleyenlerin 126. 65 ve 7 saat ve üzeri televizyon seyredenlerin 89. 75 olduğu görülmektedir. Televizyon izleme süreleri ile işbirliği puanları arasında istatistiksel açıdan fark bulunamamıştır($X^2=1.067$; $p= 0.785$), fakat 7 saat ve üzeri televizyon seyreden çocukların işbirliği puanlarının en düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Anne- Babanın Kural Koyma Davranışı ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Kural koyuyor musunuz?	N	%	X± S.H Ortalama
Evet	160	64.3	126.71
Hayır	89	35.7	121.93

$U=6847.00$; $p=0.616$

Anne ve babalara “çocuğunuzun televizyon izleme süresine ve izlediği programların niteliğine kural koyuyor musunuz?” diye sorulduğunda; Tablo 10’daki verilerden de anlaşılacağı üzere; anne-babaların % 64. 3’ü evet, % 35. 7’i hayır cevabını vermişlerdir. İstatistiksel açıdan bakıldığında ise çocukların işbirliği puanları ile aralarında anlamlı bir ilişki yoktur($U=6847.00$; $p=0.616$). Ancak, çocuklarının televizyon izleme süresine ve izlediği programların niteliğine kural koyan anne ve babaların çocuklarının işbirliği puanlarının, kural koymayan anne ve babaların çocuklarının puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Televizyon Dışında İlgilenilen Aktiviteler ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

TV izleme dışında ilgilenilen aktiviteler	N	%	X± S.H Ortalama
Kitap, dergi okumak	19	7.6	128.16
Resim yapmak	125	50.2	123.90
Müzik dinlemek, müzik aleti çalmak	18	7.2	145.69
Sportif faaliyetler	16	6.4	142.56
Bilgisayarda oyun oynamak	60	24.1	116.33
Diğer	11	4.4	119.91

$X^2=3.431$; $p= 0.634$

Ailelere çocuğunuzun televizyon izleme dışında başka hangi aktiviteleri yapar? diye sordüğümüzda; Tablo 11’de de görüleceği üzere % 50,2 ‘si resim yapmak, % 24,1’i bilgisayarda oyun oynamak, % 7,6’ı kitap, dergi okumak, % 7,2 ‘si müzik dinlemek veya bir müzik aleti çalmak, % 6,4’ü sportif faaliyetlerle ilgilenmek ve % 4,4’ü de diğer cevabını vermişlerdir. İstatistiksel açıdan bakıldığında aralarında anlamlı bir ilişki yoktur($X^2=3.431$; $p= 0.634$).

Tablo 12. Televizyonun Oynanan Oyunlara Etkisi ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Televizyonun oynadığı oyunlara etkisi	N	%	X± S.H Ortalama
Evet	155	62.2	126.71
Hayır	94	37.8	122.19

U=7020. 50; p=0.631

Tablo 12’de anne babalara çocuğunuzun oynadığı oyunlarda televizyonun etkisini görüyor musunuz? diye sorulduğunda elde edilen veriler görülmektedir. Anne babaların % 62.2’i evet ve % 37.8’i hayır cevabını vermiştir. İstatistiksel açıdan çocuğun işbirliği puanları ile arasında anlamlı bir ilişki yoktur(U=7020. 50; p=0.631) ancak “evet” cevabını veren anne babaların çocuklarının işbirliği puanlarının “hayır” diyen anne babaların çocuklarının puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Çocukların Program Tercihleri ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Program tercihi	N	%	X± S.H Ortalama
Çocuk programları	206	82.70	126.67
Müzik eğlence	13	5.20	123.27
Spor programları	12	4.80	127.08
Yarışma programları	5	2.00	84.90
Sinema	13	5.20	113.69

$\chi^2=2.001$; p= 0.736

Tablo 13 incelendiğinde, çocukların program tercihleri ile işbirliği puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir($\chi^2=2.001$; p= 0.736). Ancak, çocukların büyük bir çoğunluğunun(% 82.70) çocuk programlarını tercih etmiş oldukları, bunu sinema ve müzik- eğlence programlarının(%5.20) takip ettiğini ardından ise spor(% 4.80) ve yarışma programlarının(% 2.00) geldiğini görmekteyiz.

Tablo 14. Günlük Olayları Paylaşma Durumu ve 4- 5 Yaşındaki Çocukların İşbirliği Puanları

Günlük olayları paylaşma durumu	N	%	X± S.H Ortalama
Paylaşımında bulunmaz	20	8.0	109.60
Ben sorarsam cevap verir	89	35.7	122.59
Sormadan her şeyi anlatır	115	46.2	128.65
İyi şeyleri paylaşır	25	10.0	129.10

$\chi^2=1.392$; p= 0.707

Tablo 14’de günlük olayları paylaşma durumuna ilişkin veriler yer almaktadır. Bu verilere baktığımızda; çocuğunuz sizinle günlük olayları paylaşır mı? sorusuna anne- babaların % 8.0 “paylaşımında bulunmaz”, % 35.7’i “ben sorarsam cevap verir”, % 46.2’i “sormadan her şeyi anlatır” ve % 10.0’u ise “iyi şeyleri paylaşır” cevabını vermişlerdir. Çocukların işbirliği puanları ile aralarında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır($\chi^2=1.392$; p= 0.707) ancak, paylaşımında bulunmayan çocukların işbirliği puanları daha düşüktür.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma sonucuna göre, anne yaşının çocuğun işbirliği puanlarını etkilediği saptanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yaş aralığı 30- 39 olan annelerin çocuklarının işbirliği puanları diğer yaş aralığında olan annelerin çocuklarının puanlarından daha yüksektir. Aslında

bireyler yaşamdaki ilk bilgileri ve alguları annelerinden alırlar. Annenin sahip olduğu davranış kalıpları zamanla bilerek ya da bilmeyerek çocuğun davranışlarını şekillendirir. Bu açıdan bakıldığında güvenli bağlanan çocukların güvenli bağlanmayan çocuklardan sosyal davranışlar açısından daha becerikli oldukları ifade edilmektedir(Guerrero & Jones, 2003). 30- 39 yaş grubundaki kadınlar, daha genç olanlara göre evlilik, annelik ve kendi kimlikleriyle ilgili oturmuş değerlere sahiptirler. Bu annelerin, çocuklarını sosyalleştirme hedefleri ve bu yönde çabaları mevcuttur. Yani çocuklarının öğrenme yaşantıları yoluyla sosyal gelişimlerini destekleyebilecekleri bilincindedirler. Bu yüzden de çocukları için bu yaşantıları sağlamaya çalışırlar. Konuyla ilgili yapılmış bazı çalışmalar bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir(Brody & Shaffer, 1982; Dekovich & Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994; Grigeronko & Sternberg, 2000; Paley vd., 2000; Vaizoğlu, 2008). Ancak bazı çalışmalarda ise sosyalleşme ve sosyalleştirme sürecinde işbirliği gibi davranışların kazandırılmasında gözlemlenen anne-çocuk modellerinin ve yaş ile ilgili parametrelerin diğer kültürlerle genellenmemesi gerektiğini çünkü, her kültürün sosyalleşme ve sosyalleştirme süreçlerinde farklı değerlendirme kriterlerine sahip olduğu belirtilmiştir ve davranış problemleri olan çocukların bu durumlarının annenin yaşıyla ilgili olmadığı, daha çok ailevi geçmişle ilintilendirilmesi gerektiğini vurgulanmıştır(Lopez Turley, 2003; Colwel & Harts, 2005; Sarı, 2007).

Araştırma sonucunda elde edilen diğer bir bulgu da, annenin eğitim düzeyi ile çocukların işbirliği davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğudur($X^2=7.56$; $p= 0.046$). Araştırmaya katılan üniversite ile lise ve dengi okul eğitimi almış annelerin çocuklarının işbirliği puanları diğer eğitim düzeyindeki annelerin çocuklarının işbirliği puanlarından daha yüksektir. Sosyalleşme öğrenme yoluyla gerçekleşir. Bu süreçte çocuk bazen öğrendiğinin bile farkında değildir. Eğitilmiş anneler çocuklarına karşı olan tutumlarında daha dikkatlidirler. Dolayısıyla bu durumda kendi sosyalleşme davranışlarının çocukları için bir model oluşturacağını bilmelerine ve daha bilinçli tavırlar geliştirmelerine neden olmaktadır. Çalışma grubunda yer alan çocukların yaşlarının küçük olması nedeniyle; annelerin çocuklarını televizyonun zararlı etkilerinden koruma konusundaki farkındalıklarının yüksek olduğu düşünülmektedir. Örneğin, Bernard- Bonnin ve arkadaşlarının(1991) yapmış oldukları bir çalışmada eğitim seviyesi düşük annelerin çocuklarının daha fazla televizyon izledikleri ve herhangi bir kısıtlama ya da önleyici tutumlarının olmadığını saptamışlardır. Ayrıca eğitim seviyesi yüksek annelerin televizyon dışında çocuklarının yeteneklerini geliştirme konusunda daha fazla fırsatlar sundukları, daha yüksek oranda sosyalleştirme çabası içinde oldukları ve televizyon izleme konusunda kural koyup , denetimi arttırdıkları ilgili çalışmalar incelendiğinde görülmektedir(Neal & Johnson, 1996; Aral vd., 2004; Warren, 2005; Arslan, 2006; Foster & Watkins, 2010; Gültekin- Akduman & Baran, 2011). Ancak Yalçın(2002) yaptığı çalışmanın sonucunda annenin eğitim düzeyinin çocukların televizyon izleme süresi üzerinde etkisinin olmadığını tespit etmiştir.

Araştırmamızda annenin çalışması ile çocukların işbirliği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır($U=6809.50$; $p=0.122$). Tablo 4 incelendiğinde çalışan annelerin çocuklarının puan ortalamalarının(132.74), annesi çalışmayan çocukların puan ortalamalarından(118.57)daha yüksek olduğu görülmektedir. Çalışan annelerin bütün gün çocuklarından ayrı olması, onlarla daha nitelikli zaman geçirme gayreti içinde olmalarına neden olmaktadır. Çocuklarını işleri nedeniyle ihmal ettiklerini düşünerek onları okul dışında yapabilecekleri sosyal aktivitelere yönlendirmekte ve akşamları ise birlikte bir şeyler yapmaya gayret etmektedirler(Warren, 2005; Arslan vd., 2006). Çocuklar açısından bakıldığında da kreşe veya anaokuluna giden çocuklar buralarda yer alan sosyal gruplar içinde bulunmak için sosyal davranışlarını geliştirmektedirler. Çalışan annelerin çocuklarını sosyalleşme davranışlarına

yönlendirmeleri, belki bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır ama sosyalleştirme çabaları çalışmayan annelere göre daha yüksektir. Ayrıca çalışan anneler başlangıçta ucuz bir bakıcı olarak gördükleri televizyon vb. araçların zararlarını fark ettikleri için çocuklarının saatlerce ekran karşısında oturması yerine çocuğunu göndermiş olduğu anaokulu veya kreşteki sosyal gruplar içinde oyunlar oynamasını, buradaki etkinliklere katılmasını tercih etmektedir. Bu yüzden de çalışan annelerin çocuklarının sosyal ilişki davranış puanları çalışmayan annelerin çocuklarının puanlarından yüksek çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Çalışan anneler ve çocukları üzerinde yapılan araştırmaların arasında tam bir tutarlılık olmamakla birlikte, bulgular genellikle beklenilenin tersine ki, bu çalışmanın bulguları da bu yöndedir; annenin çalışmasının çocuğu olumsuz yönde etkilemediği şeklindedir. Yapılan çalışmalar, çalışan annelerin çocuklarının okul başarılarının ve sosyal gelişimlerinin çalışmayan annelerin çocuklarına göre daha üstün olduğu yönündedir (Cherry & Eaton, 1977, Gold & Andres, 1978, Topalak, 1985, Arslan vd., 2006). Dorey ve arkadaşları (2009), okul çağında çocukları olan çalışan annelerin, çok çeşitli tehlikelerle dolu olan ve kontrolleri dışında birçok olayın gerçekleştiği sokaklarda olmaları yerine çocuklarının evde televizyon izlemesini tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 5'te yer alan babanın yaşı ile çocukların sosyal ilişki davranışlarına ilişkin veriler incelendiğinde aralarında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=2.821$; $p= 0.420$). Daha detaylı incelediğimizde istatistiksel açıdan fark olmamakla birlikte daha yaşlı babaların çocuklarının puan ortalamalarının diğer yaş grubundaki babaların çocuklarının puan ortalamalarından düşüktür (95.95). Genelde çocukla ilgili görevlerde hep anneleri görürüz ancak artık babanın çocuğun yaşamındaki rolüne ilişkin önemi değişen şartlarla birlikte artmaktadır. Baba figürü çocuğun gelişiminde anne kadar önem taşımaktadır. Babalar çocuklarıyla oyun oynamakta, onlarla birlikte evin dışında birçok sosyal etkinlik gerçekleştirmektedirler. Yapılan araştırmalar babaların kendine özgü bir etkileşim, oyun oynama, güven sağlama ve koruyuculuk davranışları olduğunu göstermiştir. Çocuğun okul başarısı, sosyal uyumu ve genel sağlık düzeyi de babanın varlığı ve olumlu etkisi ile yükselmektedir. Baba ile yakın ilişki içinde olan çocukların psikolojik olarak daha uyumlu olduğu, benlik saygılarının daha yüksek olduğu, okulda daha iyi bir işlevsellik gösterdiği, daha az antisosyal davranışlar sergiledikleri ve ikili ilişkilerde daha başarılı oldukları ortaya konmuştur (Pruett, 1997; Flouri & Buchanan, 2003; Erdoğan, 2004). Yaşın artışıyla birlikte gerçekleştirilen aktivitelerde azalmanın olması beklenen bir durumdur. Çalışmada elde edilen puanların kaynağının bu olabileceği düşünülmektedir.

Babanın eğitim düzeyi ile ilgili verileri sunan tablo 6'da okuryazar olan babaların %5. 2, ilkökul mezunlarının % 16. 9, lise ve dengi okul mezunlarının % 35. 7 ve üniversite mezunlarının % 42. 2 olduğu görülmektedir. Veriler incelendiğinde eğitim seviyesi arttıkça çocukların işbirliği puanlarında da artışın olduğu fark edilmektedir. Yani 130. 39 puan ortalaması ile üniversite mezunu babalar birinci sırada, 128. 17 puan ortalaması ile lise ve dengi okul mezunu babalar ikinci sırada yer almaktadır. Fakat istatistiksel olarak aralarında anlamlı bir ilişki yoktur ($X^2=3.723$; $p= 0.293$). Konuyla ilgili alanda yapılmış olan çalışmalarda benzer nitelikte sonuçlar elde edilmiştir (Yalçın vd., 2002; Kotaman, 2008; Özmen vd., 2008; Gültekin-Akduman & Baran, 2011). Babanın eğitim düzeyi, çocuğuna olan yaklaşımına olumlu yönde etki etmektedir. Çocuğunun eğitim ihtiyaçlarının yanı sıra küçük yaştan itibaren sosyalleştirme çabaları dolayısıyla işbirliği ve rekabet davranışlarına etkisi pozitif olmaktadır (Aslan & Cansever, 2007).

Bir başka bulguda ise babanın çalışma durumu ile 4- 5 yaşındaki çocukların işbirliği davranış puanları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmasıdır ($U=1167. 50$; $p=0.030$). Şöyle ki;

babası çalışan çocukların işbirliği puanları, babası çalışmayan çocukların işbirliği puanlarına göre çok daha yüksektir(Tablo 7). Bu durumun bir açıdan araştırmanın yürütüldüğü çocukların yaşları ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü 4- 5 yaşlarındaki çocuklar cinsel kimliklerini kazanma aşamalarında özdeşim kurarlar. Baba, çocuk için dış dünyanın ilk temsilcidir. Bu sebeple baba-çocuk ilişkisinin ilk adımlarının atıldığı bu dönemde aynı zamanda çocuğun dış dünyayla ilgili düşüncelerinin de ilk adımları atılmış olur. Erkek çocukları için özdeşim kurulan baba modeli kendi cinsiyetine ait rolün öğrenilmesinde, kız çocuğu için ise erkek rolünün tanınması ve olumlu bir hayat imajı için gereklidir(Feldman, 2000; Erdoğan, 2004;). Diğer bir açıdan ise, çalışan babalar kendi mesleki ortamlarına uyum sağlayacak şekilde sosyalleşme çabaları bilinçli olmamakla birlikte babalar iş ortamında değer verilen ve işlevsel olan işbirliği, sorumluluk alma, empati, problemlere çözüm yolları üretme gibi özelliklerini, iş hayatlarının dışına da genelleyerek çocuklarının da bu özelliklere sahip olmasını istemektedirler. Araştırmalara göre çocukların babalarıyla kurdukları ilişki tarzları; çocukların iş yaşamlarındaki yaklaşımlarını, hedef ve amaçlarına ulaşmada kullandıkları yöntemler ile problem çözme becerilerini belirlemektedir. Yapılan çalışmalarda iş ve özel yaşamında başarılı olan bireylerin babaları, onların bireyselliklerini desteklemişlerdir. Çocuklarının her koşulda yanında olduklarını belirtmişlerdir(Aslan & Cansever, 2007).

Ailenin aylık geliriyle ilgili bilgilerin yer aldığı Tablo 8'de; istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($X^2=4.359$; $p= 0.225$) görülmektedir fakat ailenin gelirin artması ile çocukların işbirliği puanlarında paralel bir artış meydana gelmektedir. Ailenin aylık geliri çocuğunda bir parçası olduğu ailenin sosyo- ekonomik düzeyini işaret etmektedir. Sosyo-ekonomik açıdan iyi durumda olan ailelerin çocuklarına her açıdan olduğu gibi sosyalleşmeleri açısından da fırsatlar yaratmaya çalışacağı, çocuklarının arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde uyumlu, işbirliğine yatkın davranışlar göstermeleri için yönlendirmelerde bulunacakları düşünülmektedir. Bu yönden bakıldığında konuyla ilgili çalışmalarda düşük gelir düzeyindeki ailelerin çocuklarının sosyal ve eğlenceyle ilgili etkinlikleri geniş bir yelpazede ortaya çıkarmak için gerekli olan kaynaklara sahip olmadıkları ve daha fazla televizyon izledikleri görülmektedir (Hoff-Ginsberg & Tardif, 1995; Aksaçlıoğlu & Yılmaz, 2007). Araştırmalar, yoksul bölgelerde yaşayan çocukların daha zengin bölgelerde yaşayan akranlarından daha güç sosyalleştiklerini göstermektedir. Bu durumun birçok sebebi olabilir ancak en önemlilerinden biri toplumun sosyal fırsatlara ulaşımının sınırlı olduğudur(Obgü, 1988; Akbükrek, 2002; Hortaçsu, 2003; Kaur & Kalaramna, 2004).

4- 5 yaşındaki çocukların işbirliği davranışları ile televizyon izleme süresi arasındaki ilişkiye ait sonuçlar incelendiğinde, televizyon izleme süreleri ile işbirliği arasında istatistiksel açıdan önemli bir fark bulunmamıştır($X^2=1.067$; $p= 0.785$). Fakat 7 saat ve üzeri televizyon seyreden çocukların işbirliği puanlarının en düşük olduğu görülmektedir. Amerikan Pediatri Akademisi, çocukların haftada ortalama 16 ila 17 saatlerini televizyon izleyerek geçirdiklerini ancak toplam televizyon izleme süresinin günde 1-2 saati geçmemesi gerektiğini önermektedir. Bizim araştırma sonucumuzda da günde televizyon izleme oranının 1- 2 saat olduğu görülmektedir. Aşırı televizyon izleme çocuklarda dikkat eksikliği, saldırganlık, şiddet içeren davranışlar ve obezite gibi bazı psikosomatik sorunlara neden olmaktadır(Vessey vd., 1998; Lowry vd., 2002; Hancox vd., 2004; Öztora, 2005). Çok televizyon seyreden çocuklarda sosyal ve iletişimsel sorunların yol açtığı problemlerle karşılaşmak doğaldır. Bu çalışmadan elde edilen bulguda da işbirliğine daha az yatkın çocuklar, televizyon izleme süresi en uzun olan çocuklardır. Çocuklar arasında bazı alt gruplar özellikle negatif etkilere daha açıktır. Bunlardan en belirgin olanı büyük yaştaki çocuklardır. Çünkü yaş arttıkça yetişkinin çocuk üzerindeki denetimi azalmaktadır. Çocukların yaşı küçüldükçe ebeveyn denetimi ile birlikte televizyon

izleme oranı da artmaktadır. Literatürdeki benzer çalışma bulguları bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir(Strasburger & Donnerstein, 1999; Christakis, Zimmerman & Giuseppe, 2004; Vereecken vd., 2006; Kaya & Tuna, 2008; Murray & Murray, 2008).

Çocukların işbirliği davranışları ile anne-babaların televizyon izleme süresi ile izlenen programların niteliğine kural koymaya ilişkin Tablo 10'daki veriler incelendiğinde; istatistiksel açıdan çocukların işbirliği puanları ile aralarında anlamlı bir ilişki yoktur($U=6847$; $p=0.616$). Ancak, çocuklarının televizyon izleme süresine ve izlediği programların niteliğine kural koyan anne-babaların çocuklarının işbirliği puanlarının, kural koymayan anne-babaların çocuklarının puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar, ebeveynlerin televizyon izleme alışkanlıklarının çocuğun televizyon izleme alışkanlığını etkilediğini göstermiştir(Anderson vd., 2001; Arslan vd., 2006; Ülken, 2011). Televizyon izlemenin çocuğunu etkilediğine inanan anneler, kural koyma ve birlikte izlemeye daha fazla önem vermektedirler. Bu şekilde anne babalar sosyalleşme sürecinde model tercihi bakımından sakıncalı unsurları elemine etmeye çalışırlar. Televizyon izleme artık evlerde bir ritüel haline gelmiş hem çocukların hem de ailelerin yaşamlarının merkezine yerleşmiştir. Ayrıca, ailelerin çocuklarının televizyon izlemesine ilişkin birçok kuralı algılayamadığını da otaya çıkarmıştır. Bu çalışmaların sonuçlarından anlaşılmaktadır ki aileler çocuklarının izlediği programlara ve programların niteliğine bir sınırlama getirmektedirler. Sınırlama getirdikleri programların genel olarak niteliğine bakıldığında şiddet ve cinsellik içeren programlar olduğu görülecektir. Bu tür programların aileleri tarafından kısıtlanıyor olmasının nedeninin çocukların sosyalleşme sürecinde model tercihi bakımından sakıncalı unsurlar içermesinin rol oynadığı düşünülmektedir(Kennedy vd. 2002; Ayrancı vd., 2004; Chen & Kennedy, 2005; Kaya & Tuna, 2008). Ayrıca, Ayrancı ve arkadaşları(2004)yapmış oldukları çalışmalarında, ebeveynleri tarafından televizyon izleme süresine ve izlenen programların niteliğine kısıtlama getirilen çocukların daha az saldırgan, daha kolay kontrol edilebilen, okulda ve arkadaşları arasında sosyal yönü daha gelişmiş çocuklar olduklarını ifade etmişlerdir.

Çalışmadan elde edilen bir başka bulguda; çocukların televizyon izleme dışında yapmış oldukları aktivitelere ilişkin sonuçlarıdır(Tablo 11). Ailelere çocuğunuz televizyon izleme dışında başka hangi aktiviteleri yapar? diye sorulduğunda; %50.2 'si resim yapmak, %24.1'i bilgisayar oyunları oynamak, %7.6'ı kitap, dergi okumak, %7.2 'si müzik dinlemek veya bir müzik aleti çalmak, %6.4'ü sportif faaliyetlerle ilgilenmek ve %4.4'ü de diğer cevabını vermişlerdir. İstatistiksel açıdan bakıldığında aralarında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır($X^2=3.431$; $p= 0.634$). Fakat, müzik dinleyen veya bir müzik aleti çalan çocuklar ile sportif faaliyetlerle ilgilenen çocukların işbirliği puanlarının yüksek, bilgisayar oynayan çocukların işbirliği puanlarının ise en düşük olduğu görülmektedir. 4- 5 yaş grubundaki çocukların motor ve dil gelişimleri, onun fiziksel ve sosyal çevresini daha fazla araştırmasına, atılgan olmasına olanak verir. Bu yaştaki çocukların sosyal becerileri daha etkilidir. Başkalarının haklarına ve eşyalarına saygı duyma, kendi duygu ve isteklerini kontrol etme durumu ortaya çıkmakta ve böylece uyum ve işbirliği gelişmeye başlamaktadır. Çünkü bu çocuklar fiziksel aktivite gerektiren oyunlar oynamaya daha eğilimlidirler. Anne ve babalarının yönlendirmeleriyle farklı aktiviteler yapabilirler ancak aktivitenin türü ne olursa olsun bu durum çocukların sosyal gelişimlerini bir şekilde etkileyecektir. Fakat bazı aktiviteler örneğin; sportif aktiviteler, müzik dinlemek veya bir müzik aleti çalmak gibi işbirliğini, rekabeti ve paylaşımı diğerlerinden daha çok içinde barındırır. Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde araştırma sonucunu destekleyen bulguların var olduğu görülmektedir(Güngör, 1989; Arslan vd., 2006; Korkmaz, 2007).

4- 5 yaşındaki çocukların işbirliği davranışları ile oynadığı oyunlarda televizyonun etkisine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, istatistiksel açıdan işbirliği puanlarıyla arasında bir ilişki saptanmamıştır ($U=7020.50$; $p=0.631$), ancak "evet" cevabını veren annelerin çocuklarının işbirliği puanlarının, "hayır" diyen annelerin çocuklarının puanlarından yüksek olduğu görülmektedir. Bu dönemde oyun çocuğun gelişimi için yaşamsal öneme sahiptir. Hayal dünyasının genişlediği, hayali canlandırmaların yapılabildiği bu dönemde çocuk, oyun yoluyla gerçek yaşamın provasını yapar. Dolayısıyla izlediği, gördüğü her şeyden etkilenir ve bunu oyunlarına yansıtır. Okulöncesi dönemdeki çocuklar için ekranda izlediği modeller sosyal gelişimleri açısından önemlidir. Burada dikkat edilmesi gereken konu çocuğun ekranda izlediği modellerden hangisinin gerçek dünya hakkında kullanabileceği bilgiyi sunduğudur. Bu yaş aralığındaki çocuklar somut işlemler döneminde olmaları nedeniyle kurmaca-gerçek arasındaki farkı; televizyonda izlediği dizileri, filmleri vb. çoğu kez bütünlüğü içinde yetişkinler kadar kolay algılayamazlar. Tek tek sahneler çocuklar üzerinde beklenmedik ölçüde kuvvetli bir etki yaratabilir. Çocukların soyut kavram gelişimleri henüz tamamlanmadığı için zaman, mekan ve sahne değişimlerinin, çapraşık görüntü oyunlarının, film efektlerinin anlam ve amaçlarını doğru değerlendiremezler. Buralarda gördükleri kahramanları, olayları ve durumları kendi oyunlarına yansıtır (Yavuzer, 2003; Arslan, 2004; Kaya & Tuna, 2008; Doğan & Göker, 2012). Bu gibi olayları basında da görmekteyiz. Kendini izlediği hayali çizgi film karakteri yerine koyan çocuk balkondan atlayarak uçacağını zannetmiş ve hazin bir durumla olay sonuçlanmıştır. Yine şiddet içeren programları izleyen çocukların oyunlarında bu davranışları görmenin yanında izlediği kahramanla kendini özdeşleştirerek onlar gibi davranmaya başladıkları yapılan birçok çalışmayla ortaya konmuştur. Televizyonun çocukların oyunlarına yansımalarının bir başka boyutu da çocukların oynadıkları oyunların eskiye göre daha az samimi ve hayal gücünden yoksun olmasıdır. Çünkü, çocuklar artık kendilerine yeni oyunlar keşfedememekte ve yeni bir oyun bulmak için de ilham kaynakları televizyon olmaktadır (Vessey vd., 1998; Kaskun & Öztunç, 1999; Chen & Kennedy., 2005; Calvert vd., 2009).

Çocukların program tercihlerine ilişkin verilerin yer aldığı Tablo13 incelendiğinde, istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin var olmadığı görülmektedir ($X^2=2.001$; $p= 0.736$). Yine tablodaki verilere baktığımızda çocukların büyük çoğunluğunun çocuk programlarını tercih ettiklerini anlamaktayız. Çocuklar bu programlarda kendilerini bulmakta ve buradaki çocuklar da kendilerine benzemekte, onlar gibi davranmaktadırlar ve hatta onunla arkadaş olmuşlardır. Ayrıca çocuk programları, çizgi filmler gibi programlar çocuklar için hazırlandığı için gereke olarak içerisinde daha az olumsuz mesaj barındırmaktadır. Bu programlar çocuklar için hazırlandığından çocukların izleyeceği yayın kuşağında yer alırlar fakat gün boyu sadece çocuk programı ve ya çizgi film yayını yapan tematik televizyon kanallarının olması bu durumu etkilese de her iki ebevnin çalıştığı çoğu ailede, çocuklar okula gitmek zorunda kaldıkları için tek başına uzun süre televizyon izleyememektedirler. Çalıştığımız grubun yaş aralığı dikkate alındığında ve ailelerin ifadelerine dayanarak, bu çocukların büyük çoğunluğunun anne babalarıyla birlikte, eşlikli televizyon izlediğinin söyleyebiliriz. Bu alandaki çalışmalar bu çalışmadan elde edilen bulguları desteklemektedir (Healey, 2004; Cesur & Paker, 2007; Öztürk & Karayağız, 2007; Aral vd., 2011; Ülken, 2011; Doğan & Göker, 2012).

Araştırmada annelere çocuklarının günlük olayları kendileriyle paylaşıp paylaşmadıkları sorusu yöneltilmiş ve iş birliği davranışlarıyla ilişkisine bakılmıştır. "İyi şeyleri paylaşır(%10. 0) ve ben sormadan her şeyi anlatır(%46. 2)" diyen çocukların işbirliği puanlarının diğerlerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Fakat çocukların işbirliği davranış puanları ile aralarında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($X^2=1.392$; $p= 0.707$).

Sosyal becerileri gelişmiş ve bu becerileri yaşamlarında aktif olarak kullanan çocuklar gün içinde yaşadığı olayları, duyguları anne veya babalarıyla paylaşmak isterler. Çocuklar sosyal becerileri kavrama ve model alma yolu ile öğrenirler. Bu nedenle çocuğun okulöncesi dönemde içinde yetiştiği, kendisine model oluşturan yakın çevresindeki bireylerin tutum ve davranışları büyük önem taşımaktadır. Finkenaur ve arkadaşlarının(2005), ebeveyn davranışları ile çocukların davranışsal ve duygusal problemlerini inceledikleri çalışmalarında kabul edici ve destekleyici tavrın artmasıyla duygusal ve sosyal problemlerin azaldığını belirlemiştir. Şöyle ki, ihtiyaçlarıyla ilgilenilen, ilişkilerin yakın ve olumlu olduğu ailelerden gelen çocukların sosyal ilişkilerinde katılımcı, işbirliğine yatkın, girişken davranışlar gösterdiğini ve diğer insanlara karşı olumlu tavırlar geliştirdiklerini ifade etmişlerdir(Aslan & Cansever, 2007). Çalışma yapılırken anne- babalarla yapılan görüşmelerde paylaşımı yüksek olan anne-babaların çocuklarının da bu yönde davranma eğilimi gösterdikleri görülmüştür.

5. ÖNERİLER

Bu çalışmada, televizyonun çocukların işbirliği davranışlarına etkisi, çocukların televizyon izleme alışkanlıkları ve ebeveynlerin konuya ilişkin yaklaşımları elde edilen veriler doğrultusunda tartışılmıştır.

Çalışma bulgularını kısaca özetlersek, annenin yaşı, eğitim düzeyi ve babanın çalışma durumu 4-5 yaş çocuklarının işbirliği davranış puanları üzerinde anlamlı bir fark yaratmıştır. Diğer taraftan, annenin çalışma durumu, babanın yaşı, babanın eğitim düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, TV izleme süresi, anne-babaların kural koyma durumu, çocukların TV dışında ilgilendikleri aktiviteleri, TV'nun çocukların oyunları üzerindeki etkisi, program tercihleri ve günlük olayları paylaşma durumları çocukların işbirliği davranış puanları üzerinde anlamlı bir ilişki oluşturmamaktadır.

Bu çalışmanın sonucunda, çocukların büyük çoğunluğunun günde 1-2 saatlerini genellikle çocuk programları izleyerek geçirdikleri, anne babaların çocuklarının izledikleri programların niteliğine ve süresine çocukların yaşı küçük olduğu için genellikle eşlikli TV izlediklerinden herhangi bir kısıtlama getirmediği, TV'nun çocukların oyunları üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı, çocukların TV izlemenin dışında resim yapmaktan, bilgisayarda oyun oynamaktan hoşlandıkları ve yine çocukların büyük çoğunluğunun aileleriyle günlük olayları paylaştığı saptanan diğer bulgulardır.

Sonuç olarak televizyonun sosyalleşme sürecinde çocuk için birçok olumlu katkısı bulunmaktadır. Televizyonun bilgilenme, sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan bilinçlenme gibi olumlu etkilerinden söz edilebilir. Televizyon çocukların bilgisini artırır, hayal gücünü genişletir. Oyun oynarken öğrendiği gibi, televizyon başında eğlenerek öğrenir, uslanır ve oyalanır. Bununla birlikte televizyonun çocuğun davranışları ve gelişimi üzerinde birçok olumsuz etkisi de vardır. Bu durum aslında buzdağının sadece görünen kısmıdır. Bunlar arasında en önemlisi bilinçaltı etkileridir ki bu bir başka araştırma konusudur. Çocuklar bizim geleceğimizdir ve çocuklarımızı TV'nun zararlı etkilerden koruyarak, aslında kendi geleceğimizi koruma altına almış olacağız. Artık günlük yaşantımızın bir parçası olan televizyon, eğlendirici, dinlendirici ve bir eğitim aracı olarak olumlu yönlerini ele alarak, olumsuz yönlerini nasıl olumlu bir şekle dönüştürebilirin üzerinde durmak daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin, anne babaların ve ilgili tüm paydaşların bu konuda bir farkındalık oluşturmaları gerekmektedir. Televizyonda yayınlanan programların içerikleri ve kurgularının zararlı etkilerden uzak hazırlanması, çocuklarla birincil olarak ilgilenen kişilerin iyi bir medya okur-yazarlık eğitimine tabii tutulması, televizyon izleme saatlerinin uygun sınırlar içinde bulundurulması faydalı olacaktır. Bu sayede

ebeveynler ve ilgili kurumlar çocukların tüm gün TV karşısında olmaları yerine, onları ilgi alanları doğrultusunda gerçek anlamda sosyal ilişkilerin yaşandığı çeşitli sanatsal veya sportif aktivitelere yönlendirecek, bu konuda ortamların oluşmasına katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda anne babalar ve çocuklarla ilgili kişi ve kurumlar doğru davranış örnekleriyle çocuklara iyi örnekler olacaktır.

Sınırların çok ötesine geçen, evrensel kültür bu çok renkli kutunun içinde, çok cazip bir şekilde çocuklarımıza sunulmaktadır. Bu bağlamda ise çok önemli bu sorumluluk sadece öğretmenler ve anne babalara düşmemektedir. Tüm sivil toplum kuruluşları, yerel ve küresel yayın yapan kurum ve kuruluşlar ve devletlerin kendisi paylarına düşen sorumlulukları yerine getirmelidirler.

KAYNAKÇA

- AHMETOĞLU, E. ve ARAL, N.(2004). Zihinsel engelli çocukların kardeş ilişkilerinin kardeş algılarına göre değerlendirilmesi Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Okulu Yayın No: 6. Bilimsel Araştırmalar ve İncelemeler: 6, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- ALBÜKREK, İ.(2002). Anne, baba ve çocuk tarafından algılanan babanın çocuğuna karşı tutumu ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ALPÖGE, G.(2004).Televizyon çocuğun dostu mu, düşmanı mı? Cumhuriyetin 80. Yılında Disiplinlerarası Bakış Açısıyla Türkiye’de Çocuk. IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri, 15- 17 Ekim 2003. Ankara Üniversitesi, Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları:11(Yayına Hazırlayan: Bekir Onur), s, 26- 37, Ankara.
- ANDERSON, D.R., HUSTON, A.C, SCHMITH, K.L, LINEBARGER, D.L., and WRIGHT, J.C.(2001). Selfimage: Role model preference and body image. Monographs of the Society Research in Child Development, 66(1), 108-118. Doi:10.1111/1540-5.834.00129
- ARAL, N., CEYLAN, R. ve BIÇAKCI- YILDIZ, M. (2011). Çocukların televizyon seyretme alışkanlıklarının yaş ve cinsiyete göre incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 19 (2), 489-498.
- ARAL, N.(2009). Çocuk ve Televizyon. IV Ulusal Okul Öncesi Eğitimi Öğrenci Kongresi. Gazi Üniversitesi, Ankara, 25-32.
- ARAL, N., ve AKTAŞ, Y.(2009). Çocukların televizyon ve diğer etkinliklere harcadıkları sürenin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13,99-105
- ARAL, N., AYHAN, B. A. ve TÜRKMENLER, B.(2004). İlköğretim okullarının sekizinci sınıflarına devam eden çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. Çağdaş Eğitim Dergisi. Ankara. 29 (315),17- 75.
- ARSLAN, F., ÜNAL, A.S., GÜLER, H. ve KARDAŞ, K.(2006). Okul çağı çocuklarının televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 5 (6), 391- 401.
- ASLAN, N., ve CANSEVER, A.B.(2007). Okuldaki sosyal etkinliklere katılımı ebeveyn-çocuk etkileşimi(Kültürlerarası Bir Karşılaştırma).Ege Eğitim Dergisi, 8(1), 113-130.
- AYRANCI, Ü., KÖŞGEROĞLU, N. ve GÜNAY, Y.(2004).Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 5,133-140
- BAŞAL, H. A. (1999). 3-6 yaş çocukların günlük yaşamlarında “televizyon” ve “televizyon” ile ilgili ana-baba görüşleri. İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1172, 215-241, Eskişehir.
- BATMAZ, V. ve AKSOY, A. (1995). Türkiye’de Televizyon ve Aile: Elektronik Hane. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

- BELVİRANLI, S., CERİTOĞLU, K., BİLGİN, Ç., BAYRAKTAR, F., BULUT, H., VAİZOĞLU, S. ve GÜLER, Ç. (2008). Annelerin televizyon izleme konusundaki davranışları ve akıllı işaretler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7(3), 191-198.
- BENBENISHTY, R., AVI ASTOR, R. and ESTRADA, J.N(2008). School violence assessment: A conceptual framework, instruments and methods. *Children and School*. 30 (2), 71- 81. Doi:10.1093/cs30.2.71
- BIANCHI, S. and ROBINSON, J. (1997) What did you do today? Children's use of time, family composition and the acquisition of social capital. *Journal of Marriage and the Family*, 59(2), 332-344. Doi:10.2307/353.474
- BRODY, G.H. and SHAFFER, D.R. (1982). Contributions of parents and peers to children's moral socialization. *Developmental Review*, 2 (1), 31- 75. [http://dx.doi.org/10.1016/0273-2297\(82\)90003-x](http://dx.doi.org/10.1016/0273-2297(82)90003-x).
- CALVERT, S.L., STRONG, B.L., JACOBS, E.L. and CAGER, E.E.(2009). Interaction and participation for young hispanic and caucasian girls' and boys' learning of media content. *Media Psychology*, 9, 431- 445.
- CESUR, S. and PAKER, O. (2007). Televizyon ve Çocuk: TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, www.e-sosder.com ISSN: 1304-0278 Kış, 6 (19), 106-125.
- CERRY, F.F. and EATON, E.L. (1977). Physical and cognitive development in children at low-income mothers working on the children's early years. *Child Development*, 48(1),158-164. Doi: 10.2307/1128895
- CHEN, JL. and KENNEDY, C.(2005).Cultural variations in children's coping behaviour, television viewing time and family functioning. *International Nursing Review*. 52(3), 186- 195. Doi: 10.1111/ J.1466-7657.2005.00419.x
- CHRISTAKIS, DA., ZIMMERMAN, FJ., DI GIUSEPPE, DL. and MCCARTY, CA.(2004). Early television exposure and subsequent attentional problems in children. *Pediatrics*, 113, 708- 713.
- COLLWELL, M.J. and HARTS, S.(2005). Emotion forming: Does is related to children's emotion knowledge and social behavior? *Early Child Development and Care*. 176 (6), 591-603. Doi: 10.1080/03004430500147367
- ÇAĞDAŞ, A.(1997). İletişim dilinin 4- 5 yaş çocuklarının sosyal gelişimlerine etkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- DEKOVIC, M. and GERRIS, J.R. (1992). Parental reasoning complexity, social class and child rearing behaviors. *Journal of Marriage and Family*, 54 (4), 675-685.
- DENNISON, B., RUSSO, T., BURDICK, P. and JENKINS, P. (2004). An intervantion to reduce television viewing by preschool children. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 158, (2),170–176. Doi:10.1001/archpedi.158.2.170.
- DOĞAN, A. ve GÖKER, G. (2012). Tematik televizyon ve çocuk: İlköğretim öğrencilerinin televizyon izleme alışkanlıkları. *Milli Eğitim Dergisi*, 194, 5-29.
- DOREY, E., ROBERTS, V., MADDIXSON, R., MEAGHER-LUNDBERG, P., DIXON, R. and NI MHURCHU, C.(2010). Children and television watching: A qualitative study of New Zealand parents' perceptions and views. *Child: Care, Health and Development*.36 (3), 414- 420.
- EBENEGGER, V., MARQUES-VIDAL, P.M., MUNSCH, S., QARTIER, V., NYDEGGER, A., BARRAL, J., HARTMANN, T., DUBNOVROZ, G., KRIEMLER, S. and PUDGER, J.J.(2011). Relationship of hyperactivity in attention with adiposity and lifestyle characteristics in preschool children. *Journal of Child Neurology*, 00 (0), 1- 7.

- ERDOĞAN, A.(2004).Çocuğun psikososyal gelişimde babanın rolü. Yeni Symposium, 42(4), 147-153
- FELDMAN, R.(2000). Parents' convergence on sharing and marital satisfaction, father involvement and parent- child relationship at the transition to parenthood. Infant Mental Health Journal, 21(3), 176-191. Doi: 10.1002 / 1097-0355
- FINKENAUER, C., ENGELS, C.M.E. and BAUMEISTER, R.F.(2005). Parenting behaviour and adolescent behavioral and emotional problems. The role of self-control. Journal of Behavioral Development, 29(1), 58- 69. Doi:10.1080/01650250444000333
- FLOURI, E., and BUCHANAN,A.(2003). The role of father involvement in children's later mental health. Journal of Adolescence. 26, 63-78
- FOSTER, M.E. and WATKINS, S.(2010). The value of reanalysis: tv viewing and attention problems. Child Development. 81 (1), 368- 375. Doi: 10.1111/J.1467-8624.2009.01400.x
- GALICIAN, M.L.(2004). Introduction: high time for "dis-illusioning"ourselves and media: media literacy in the 21st century, part II: strategies for general public. American Behavioral Scientist. 48,7.
- GIDDENS, A.(2006). Sociology.Cambridge, Polity Press.
- GIDDENS, A.(2005).Sosyoloji(Haz: C. Güzel), Ayraç Yayınevi, Ankara, s, 25- 28.
- GOLD, D. and ANDRES, D. (1978). Developmental comparison between ten-year old children with employed and non-employed mothers. Child Development, 49(1), 75-84.Do:10.2307/1128595.
- GRIGORENKO, E.L. and STERNBERG, R.J. (2000). Elucidating the etiology and nature of beliefs about parenting styles. Developmental Science, 3 (1), 93- 112. Doi: 10.1111/1467-7687.00103.
- GUNTER, B., CHARLTON, T., COLES, D. and CHELTENHAM, C.P. (2000) The impact of television on children's antisocial behavior in a novice television community. Child Study Journal, 30 (2), 65-90.
- GÜLTEKİN AKDUMAN, G. ve BARAN, G.(2011). Suça karışan ve karışmayan 12- 15 yaş grubundaki çocuklarda akran istismarının çeşitli ailesel özelliklerle ilişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 12, 76- 83.
- GÜNGÖR, A. ve ERSOY, Ö. (1994). Televizyon programlarının okulöncesi dönem çocuklarına etkisine ilişkin anne-baba görüşleri. 10.YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırması Semineri, Ankara.
- GÜNGÖR, A. (1989). Lise öğrencilerinin özsaygı düzeylerini etkileyen etmenler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- GUERRERO, L.K. and JONES, S.M.(2003). Differences in one's own and one's partner's perceptions of social skills as a function of attachment style. Communication Quarterly. 51 (3),277- 295. Doi:10.1080/01463370309370157
- HANCOX, R.J., MILNE, B.J. and POULTON, R. (2004).Association between child and adolescent television viewing and adult health: A longitudinal birth cohort study. Lancet, 364(9430), 257- 262. Doi:10.1016/S0140-6736(04)16675-0
- HEALY, J.M.(2004). Early television exposure and subsequent attention problems in children. Journal of Pediatrics,145(5),679-680
- HOFF-GINSBERG, E. and TARDIF, T.(1995). Socioeconomic status and parenting. In M. H. Bornstein(Ed.). Handbook of parenting, Vol.2; Biology and ecology of parenting, p; 161-188. Mahwah, NJ:Erlbaum.
- HORTAÇSU, N.(2003). Çocukta İlişkiler. Ana- Baba, Kardeş ve Akranlar. İmge Kitapevi, Ankara.

- İNANLI, M.S. (2009). Televizyondaki çocuk programlarının beş-altı yaş çocukları için sözel şiddet ve antisosyal sözcükler içerme durumunun incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- JOHNSON, J.G., COHEN, P., KASEN, S. and BROOK, J.S. (2007). Extensive television viewing and development of attention and learning difficulties during adolescence. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*. 161, 480-486.
- KARAYAĞIZ, G. ve ÖZTÜRK, C. (2007). Çocuk ve Televizyon. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10, 2, 81-85.
- KASKUN, A. ve ÖZTUNÇ, S.(1999). Çocuk, televizyon ve şiddet. *Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*(<http://ilef.ankara.edu.tr/id/yazi.php>- Erişim tarihi:2012).
- KAUR, H. and KALARAMNA, A.(2004). Study of interrelationship between home environment, social intelligence and socio-economic status among males and females. Department of Human Development College of Home Science, Punjab Agricultural University, Ludhiana 141 004, Punjab, India. 16 (2), 137- 140.
- KAYA, K. ve TUNA, M.(2008). İlköğretim çağındaki çocukların sosyalleşmesinde televizyonun etkisi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 17, 159- 182.
- KENNEDY, C.M., STRZEMPKO, F., DANFORD, C. and KOOLS, S.(2002). Children's perceptions of TV and health behavior effects. *Journal of Nursing Scholarship*, Third Quarter. 34(3), 289- 294. Doi: 10.1111/J.1547-5069.2002.00289.x
- KORKMAZ, N.H. (2007). The relationship between self-esteem of children with summer sports schools. *Journal of Education Faculty*, XX (1), 49-65.
- KOTAMAN, H.(2008). Türk anne babaların çocuklarının eğitim öğretimlerine katılım düzeyleri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXI(1), 135-149.
- KÜÇÜKŞENGÜL-ÖZKAN, Ş.(1994). Kitle iletişim araçları, yazın ve sanatın çocuğun toplumsal kimliğinin oluşumuna etkisi. *Dünya'da ve Türkiye'de Sosyolojik Gelişmeler*, Cilt 2, I. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yayınları 3, Ankara, s, 884.
- LANDHUIS, C.E., PERRY, D.K. and HANCOX, R.J.(2012). Association between childhood and adolescent television viewing and unemployment in adulthood. *Preventative Medicine*. 54 (2), 168- 173. Doi: 10.1016/j.ypmed.2011.11.007
- LARSON, R. W. (2004). How U.S children and adolescents spend time= What it does (and doesn't) tell us about their development. *Child Growth and Development*. Annual Editions, USA:The McGraw-Hill Companies.
- LOPEZ TURLEY, N.R.(2003). Are children of young mothers disadvantaged because of their mother's age or family background? *Child Development*.74 (2) ,465-474.
- LOWRY, R., WECHSLER, H., GALUSKA, D.A., FULTON, J.E. and KANN, L.(2002). Television viewing and its associations with overweight, sedentary lifestyle, and insufficient consumption of fruits and vegetables among us high school students: differences by race, ethnicity, and gender. *Journal of School Health*, 72(10), 413-421. Doi:10.1111/j.1746-1561.2002.tb03551.x
- MCCLELLAND, M.M. and MORRISON, F.J. (2003). The emergence of learning-related social skills in preschool children. *Early Childhood Research Quarterly*, 18 (2), 206-224. Doi:10.1016/S0885-2006(03)00026-7
- MENENDEZ-ALARKON, A.V.(1993). Power and television in Latin America: The Dominican Case. Praeger Publishers, Kindle Edition, Westport. p, 1- 22.
- MIZRAKCI, S. (1994). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştirilme tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun

- mizacına ilişkin algıları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- MISTRY, K.B., MINKOVITZ, C.S., STROBINO, D.M. and BORZEKOWSKI, D.L.G. (2007). Children's television exposure and behavioral and social outcomes at 5.5 years: Does timing of exposure matter? *Pediatrics*, 120 (4), 762-769. Doi: 10.1542/peds.2006-3573.
- MURRAY, J.P. and MURRAY, A.D.(2008). Television in infancy and early childhood- uses and effects (Ed: Hait, M; Benson, J). *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development*,(p.471-479). Oxford: Elsevier Publishers.
- NEAL, D.A. and JOHNSON, W.R.(1996). The role of premarket factors in black- white wage differences. *Journal of Political Economy*. 104, 869.
- OGBU, J.U.(1988). Class stratification. Racial stratification and schooling. *Class, race and gender in American education*(Edit: Luis Weis),(p, 163-182). Albany: SUNY.
- ÖZEN, Y.(2010). Televizyonun ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin meslek seçimiyle ilgili algılarına etkisi. *Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*. 1 (2), 61-80.
- ÖZTORA, S. (2005). İlköğretim çağındaki çocuklarda obezite prevalansının belirlenmesi ve risk faktörlerinin araştırılması. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. T.C Sağlık Bakanlığı Bakırköy Dr. Sadık Konuk Eğitim Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- PALEY, B., CONGER, R.D. and HAROLD, G.T. (2000). Parent's affect adolescent cognitive representations and adolescent social development. *Journal of Marriage and Family*, 62 (3), 761- 776. Doi: 10.1111/j.1741-3737.2000.00761.x
- PEMPEK, T.A., KIRKORIAN, H.L. and ANDERSON, D.R.(2014). The effects of background television on the quantity and quality of child-directed speech by parents. *Journal of Children and Media*, 8(3), 211-222. Doi: org/10.1080/17482798.2014.920715
- PRUETT, K.D.(1997). How men and children affect each other's development. *Zero to Three Journal*, 18(1), 1-3.
- RICHERT, R.A.,ROBB, MB. and SMITH, EI.(2011). Media as social partners: The social nature of young children's learning from screen media. *Child Development*. 82(1),82- 95. Doi:10.1111/j.1467-8624.2010.01542.x
- SAITO, S.(2007). Television and the cultivation of gender-role attitudes in Japan: Does television contribute to the maintenance of the status quo? *Journal of Communication*. 57(3), 511-531. Doi: 10.1111/j.1460-2466.2007.00355.x
- SARI, E. (2007). Anasınınına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- STRASBURGER, VC, and DONNERSTEIN, E.(1999). Children, adolescent and the media: issues and solutions. *Pediatrics*. 103 (1), 129- 138.
- ŞİRİN, M.R. (2011). Şiddet, Televizyon ve Çocuk Dostu Medya, I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, Çocuk Hakları ve Medya El Kitabı, İstanbul.
- ŞİRİN, M.R. (1998). *Televizyon Çocuk ve Aile*. İstanbul, İz Yayınları.
- TEZCAN, M.(1994). Eğitim sosyolojisi. Zirve Yayınevi, Ankara,183-184.
- TOPALAK, E. (1985). Annesi Çalışan 8 Yaşındaki ilkokul 3 Sınıfta Okuyan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişimlerinin Karşılaştırılarak incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- TOKGÖZ, O.(2004). Üç Kuşak Çocuk ve Medya. Cumhuriyetin 80. Yılında Disiplinlerarası Bakış Açısıyla Türkiye'de Çocuk. IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri, 15- 17

- Ekim 2003. Ankara Üniversitesi, Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları:11(Yayına Hazırlayan: Bekir Onur), s: 36- 42, Ankara.
- ULUÇ, G.(2002). Toplumsal bir gruba yönelik şiddet türü: Medya, şiddet ve çocuklar. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 2(2), 4-8.
- ÜLKEN, F.(2011). Televizyon izlemede anne-baba aracılığı ile çocukların saldırgan davranışları arasındaki ilişki. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 195-216.
- VAİZOĞLU, F. (2008). Anaokuluna devam eden çocukların sosyal davranışları ile ebeveynlerinin evlilik uyumlarının incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Çocuk Gelişimi Eğitimi ABD), Ankara.
- VAN EVRA, J.P.(2004). Television and child development. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- VERECKEN, C.A.; J. TODD; ROBERTS, C.,C. MULVIHILL and. MEAS. L. (2006). Television viewing behaviour and associations with food habits in different countries. Public Health Nutrition. 9(2), 244- 250. Doi: 10.1079/PHN2005847
- VESSEY, J, YIM-CHIPLIS, P. and MACKENZIE, N.(1998). Effects of television viewing on children's development. Pediatric Nursing. 24 (5), 483- 486.
- WAKE, M., HESKETH, K. and WATERS, E. (2003) Television, computer use and body mass index in Australian primary school children. Journal of Paediatrics and Child Health, 39(2), 130-134. Doi:10,1046/j.1440-1754.2003.00104.x
- WARREN, R.(2005). Parental mediation of children's television viewing in low income families. Journal of Communication. 55(4), 847- 863. Doi:10.1111/j.1460-2466.2005tb03026.x
- WOODWARD, D.R., CUMMING, F.J., BALL, P.J., WILLIAMS, H.M., HORNSBY, H., and BOON, A. (1997). Does television affect teenagers' food choices. Journal of Human Nutrition and Dietetics, 10(4), 229-235. Doi: 10,1046 /j.1365-277X.1997.00057.x
- YALÇIN, S.S.; TUĞRUL, B.; NAÇAR, N.;TUNCER, M. and YURDAKÖK, K.(2002). Factors that television viewing time in preschool and primary school children. Pediatrics International.44(6), 622- 627. Doi:10.1046/j.1442-200X.2002.01648
- YAVUZER, H.(2003). Çocuk ve suç. Remzi Kitapevi, İstanbul, 242-247.